

Waar naastenliefde is, is leven

Foto: rkkerk.nl

In de eerste helft van dit jaar is na een periode van 'radiostilte' een (vernieuwde) basiscursus Caritas aangeboden aan PCI-besturen (Parochiële Caritas Instelling) en -werkgroepen, parochiebesturen, leden van diaconale werkgroepen, diaconale assistenten en leden van pastorale teams in het Aartsbisdom Utrecht. Omdat het aartsbisdom twee vicariaten kent, waren Soest en Borne de locaties waar de cursus werd aangeboden. Bij het ter perse gaan van dit artikel is het aanbieden van de cursus in het verspreidingsgebied van het voormalige vicariaat Arnhem nog in overweging. In deze bijdrage wordt nader ingegaan op de vernieuwde basiscursus en daarmee de inhoud van Caritas zoals deze vorm krijgt in de praktijk van alledag.

Bestuur cursus PCI

Tot twee jaar geleden bood het Aartsbisdom Utrecht een cursus aan voor nieuwe leden van PCI-besturen. Deze cursus die vooral was gericht op bestuurders, werd gekenmerkt door een (juridisch) bestuurlijk kader: het reglement PCI. Zij bevatte richtlijnen voor financieel beheer. De opzet van die cursus werd door de cursisten als nuttig ervaren. Gezien de maatschappelijke ontwikkelingen zoals het (toenemende) aantal mensen dat in Nederland onder de armoedegrens leeft, privacywetgeving en de geopolitieke situatie wordt er van vrijwilligers die actief zijn binnen een PCI meer gevraagd dan alleen kennis van het (juridisch) bestuurlijk kader waarbinnen men werkzaam is. Omdat Caritas niet alleen de verantwoordelijkheid is van een PCI-bestuur, maar van eenieder die actief en/of betrokken is in een parochie, is verbreding van de doelgroep wenselijk. Dit alles heeft geleid tot de ontwikkeling van een basiscursus Caritas die gericht is op de inhoud.

Basiscursus Caritas

Een basiscursus Caritas is belangrijk omdat zij vrijwilligers helpt om bekwaam, bewust en vanuit een christelijke visie te handelen. Daardoor is de hulp aan mensen in nood niet alleen goedbedoeld maar ook doordacht, zorgvuldig en effectief. Zoals de rooms-katholieke traditie benadrukt, gaat Caritas niet alleen om het geven van hulp, maar ook om het erkennen van de waardigheid van iedere mens en het bevorderen van rechtvaardigheid. Caritas is meer dan hulp bieden aan mensen in nood.

Het is een wezenlijk onderdeel van het kerkelijk leven, naast liturgie en verkondiging. De basiscursus Caritas helpt vrijwilligers begrijpen hoe hun inzet voortkomt uit het Evangelie en de christelijke opdracht tot naastenliefde. In de tijdens de basiscursus besproken encycliek 'Deus caritas est' (thema: heb uw naaste lief) en de exhortatie 'Dilexi te' (thema: kerk voor de armen) komt deze opdracht tot naastenliefde nadrukkelijk tot uiting.

Vrijwilligers brengen verschillende ervaringen en opvattingen mee. De basiscursus Caritas zorgt voor een gedeeld begrip van: doelstellingen van Caritas, waarden die bij Caritas horen en de manier van zorgverlening van een parochie. Hierdoor ontstaat meer samenhang en kwaliteit in het vrijwilligerswerk. Mensen die zich melden met een zorgvraag bij een PCI hebben vaak complexe problemen. Van vrijwilligers mag worden verwacht dat zij: goed luisteren, zorgvragen herkennen, respectvol en zonder vooroordelen handelen en tijdig doorverwijzen naar professionele hulp. Vrijwilligers komen soms in aanraking met armoede, schulden, eenzaamheid, psychische problemen of gezinsproblemen. De basiscursus Caritas biedt kaders om grenzen te bewaken, vertrouwelijk met informatie om te gaan, zorgvuldig en veilig te handelen. Het maatschappelijk veld is om diverse redenen aan verandering onderhevig. De basiscursus Caritas helpt vrijwilligers inzicht te krijgen in actuele thema's zoals armoede, schuldenproblematiek, migratie en eenzaamheid. Daardoor kan een parochiegemeenschap beter inspelen op de noden in de eigen omgeving.

Morele stress

Vrijwilligerswerk kan veel voldoening geven, maar ook vragen oproepen. De basiscursus Caritas biedt ruimte voor reflectie op: persoonlijke motieven, geloof

en dienstbaarheid, omgaan met moeilijke situaties en teleurstellingen en doet een moreel appèl. In het januarinumnummer van 'Op Tocht' is een bijdrage verschenen over morele stress bij vrijwilligers. Morele stress die soms gepaard gaat met gevoelens van schuld en schaamte. Reflectie op de inhoud van Caritas helpt vrijwilligers om hun inzet duurzaam vol te houden en moreel verantwoord te handelen. Het thema morele stress wordt op zaterdag 24 oktober besproken tijdens de jaarlijkse PCI-dag in het Titus Brandsma Huis in Deventer. Gastspreker is krijgsmachtaalmoezenier Sanneke Brouwers. Zij is in december 2025 op dit onderwerp gepromoveerd.

Toerusting

Een basiscursus Caritas moet vooral vrijwilligers en leden van pastorale teams toerusten om mensen in nood op een zorgvuldige, respectvolle en effectieve manier te ondersteunen. De inhoud hoeft niet academisch te zijn, maar moet voldoende kennis, te delen ervaringen en vorming bieden. Voor vrijwilligers is het belangrijk te weten wat Caritas binnen de katholieke traditie betekent. Zo komt het zogenaamde Unique Selling Point, een begrip uit de marketing, van Caritas aan de orde. Caritas kent een Bijbelse grondslag, zoals het dubbelgebod van de liefde en de zorg voor armen en kwetsbaren. Het bijbrengen van enige kennis van de katholieke sociale leer (menswaardigheid, solidariteit, subsidiariteit en het algemeen welzijn) maakt deel uit van de toerusting.

Inzicht in maatschappelijke problematiek

Maatschappelijke thema's zoals armoede en schulden, eenzaamheid en sociale uitsluiting, ouderenproblematiek, migratie en integratie, psychosociale kwetsbaarheid en lokale, regionale en landelijke sociale voorzieningen worden onder de aandacht gebracht. Het is belangrijk dat vrijwilligers signalen van financiële, sociale of psychische problemen herkennen, onderscheiden wat zij zelf kunnen doen en wanneer professionele hulp nodig is, zo nodig door kunnen verwijzen naar gespecialiseerde instanties. Enige praktische kennis van bestaande hulpverlening zoals noodfondsen, voedselhulp, samenwerking met gemeentes, contacten met welzijns- en andere vrijwilligersorganisaties en kennis van de sociale kaart worden aangestipt in de cursus.

AVG en toeleiding

Daar waar het in het verleden min of meer vanzelfsprekend was dat mensen in nood werden aangemeld bij een PCI, is dit vanwege de privacywetgeving in een ander daglicht komen te staan. De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is de Europese privacywet die regels stelt voor hoe organisaties persoonsgegevens mogen verzamelen, gebruiken,

opslaan en delen. Deze AVG wetgeving vraagt om een toeleiding van hulpvragen waarbij nadrukkelijk de privacy van de zorgvrager in acht wordt genomen. Tijdens de cursus wordt benadrukt dat het mogelijk is om op zoek te gaan naar zorgvragers door gebruik te maken van organisaties die beschikken over bestanden met namen van personen die leven onder de armoedegrens. Niet dat zij deze namen mogen delen, maar het biedt mogelijkheden om anoniem op projectmatige wijze hulp te verlenen aan een specifieke doelgroep. Aan een voedselbank kunnen bijvoorbeeld zeepzakketten worden verstrekt. Een organisatie die weekboodschappen verstrekt aan minderbedeelden kreeg van een PCI een voorraad Ledlampen die aan deze boodschappen konden worden toegevoegd. Zo zijn er meerdere voorbeelden van anonieme toeleiding op projectmatige basis.

Het beeld 'Homeless Jesus' van de Canadese kunstenaar Timothy P. Schmalz benadrukt het belang van vriendschap met de armen en moedigt mensen aan om niemand in de steek te laten. Wereldwijd zijn er tientallen van deze beelden geplaatst in steden

Samenvatting

Voor een parochie is een cursus van ongeveer 6 uur, verdeeld over twee bijeenkomsten, misschien wat aan de krappe kant om de inhoud van Caritas voldoende aan de orde te laten komen. De keuze voor twee korte bijeenkomsten kent een aantal voor- en nadelen. De voordelen winnen het van de nadelen. De winst van deze opzet is dat een breed scala aan parochievrijwilligers kennis heeft mogen maken met de ervaringen van collega vrijwilligers. De cursus nodigt uit tot een vervolg, middels bijscholing. Op inhoud zijn wezenlijke kerkelijke documenten als 'Deus caritas est' en de exhortatie 'Dilexi te' en de principes van de katholieke sociale leer aan de orde geweest. Tot slot maakt deze basiscursus duidelijk dat Caritas zich duidelijk onderscheidt van alle maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met armoedebestrijding.

door diocesaan diaconaal werker Tom van Vilsteren